Havva İşkan'a Armağan

LYKIARKHISSA

Festschrift für Havva İşkan

AYRIBASIM / OFFPRINT

özel Yaşam Hastanesi
LIFE HOSPITAL
Kemer Antalya Opera Alanya Manavgat Vakıf

Havva İşkan'a Armağan
LYKIARKHISSA
Festschrift für Havva İşkan

Editörler / Herausgeber
Erkan Dündar – Şevket Aktaş
Mustafa Koçak – Serap Erkoç

ISBN 978-605-9680-26-4
© 2016 Ege Yayınları, İstanbul
Yayıncı Sertifika No / Publisher Certificate No: 14641

Bütün hakları saklıdır / All rights reserved
Bu kitapta yayınlanan makalelerdeki bilimsel içerik ve etik ile ilgili tüm sorumluluklar yazarlarına aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.
The academic content and ethical responsibility of the articles published here rest upon their authors.
Quotations may be made with proper citation.

Baskı / Printed by
Matsis Matbaa
Tevfikbey Mahallesi, Dr. Ali Demir Caddesi No: 5134290 Sefaköy/İSTANBUL
Tel: +90 (212) 624 21 11 Fax: +90 (212) 624 21 17
Sertifika No / Certificate No: 20706

Yapım ve Dağıtım / Production and Distribution
Zero Prod. San. Ltd. Şti.
Abdullah Sokak, No. 17, Taksim
34433 Istanbul - Turkey
Tel: +90 (212) 244 7521 Fax: +90 (212) 244 3209
e.mail: info@zerobooksonline.com
www.zerobooksonline.com/eng

Havva İşkan'a Armağan

LYKIARKHISSA

Festschrift für Havva İşkan

Editörler / Herausgeber
Erkan Dündar – Şevket Aktaş
Mustafa Koçak – Serap Erkoç

YAYINLARI

İçindekiler / Inhalt

Tebrikler / Tabula Gratulatoria XI

Önsöz (Editörler) XIII

Zum Geleit (Bernard Andreae) XVII

Havva İçin (Haluk Abbasoğlu) XIX

Havva (Nevzat Çevik) XXI

Havva İşkan'ın Yayınları (Seçki) XXIII

Patara Nero Hamamı Gymnasium Propylonu
Şevket AKTAŞ 1

Patara Tiyatrosu Işığında Tiyatro-Tapınak İlişkisi
H. Sabri ALANYALI 15

Mare Nostrum. Der römische Blick auf Land und Meer
Rita AMEDICK 27

Ein bronzezeitlicher zweihenkliger Sturzbecher in den Kunstsammlungen der Ruhr-Universität Bochum
Bernard ANDREAE 43

Assos'tan Theophanes Portreli Kâseler
Nurettin ARSLAN 47

Skulpturenfunde aus einem spätantiken Gebäude an der Marmorstraße in Ephesos
Maria AURENHAMMER 55

Präfabrikation und Sägetechnik. Der Einsatz der Steinsäge in der Roten Halle
Martin BACHMANN (†) 62

Kolophon in der Neuzeit
Anton BAMMER – Ulrike MUSS 71

Koruma ve Mücadele
H. Bülent BAYKAL 89

Eskil Kentlerde Nüfus-Tiyatro Kapasitesi İlişkisi
N. Orhan BAYKAN – Nesrin BAYKAN – Erkan KARABAŞ 91

Prähistorische Felsbilder in Westanatolien
Ralf BECKS – B. Ayça POLAT BECKS 107

Nochmals zur Datierung der Scholastikia in Ephesos
Doris BIELEFELD 119

Gesten und Gebärden in der lykischen Kunst. Humanethologische Versuche
Jürgen BORCHHARDT 129

Eski Akdeniz'de Arı Ürünleri
Süleyman BULUT 165

Patara'nın Doğu Roma (Bizans) Surları
Mustafa BÜYÜKKOLANCI 179

Bilecik Ahmetler Nekropolü Geç Hellenistik – Erken Roma Dönemi Kâseleri
Ceyda CAN – Birol CAN 185

The Architecture and History of the City Basilica of Patara: A Preliminary Report on Four Seasons of Excavations
Burcu CEYLAN – Orçun ERDOĞAN 205

Birkaç Patara Sorusu
Nevzat ÇEVİK 225

Iuppiter Dolichenus Kültü ve Kökenleri / Doliche'de Dülük Baba Tepesinin Kutsal Alanı
Dilek ÇOBANOĞLU – Engelbert WINTER 229

Saint Methodius of Patara
Kürşat DEMİRCİ 253

Pedasa Buluntusu Pişmiş Toprak Figürinler
Adnan DİLER – Özgün KASAR 261

Paphlagonia Bölgesi Kaya Mezarları ve Herakles–Nemea Aslanı İkonografisi
F. Eray DÖKÜ 281

Patara's Post-Antique Toponyms: Patera-Paterane-Pathera-Patera-Patere-Catara-Patora-Patosa-Panthera
T. Mikail Patrick DUGGAN 297

Patara'dan Bir Su Yapısı: Sekizgen Çeşme
Erkan DÜNDAR 307

Julia Verania, Gymnasiarchin in Patara
Helmut ENGELMANN 325

Zu Nymphenstatuen im Bildschema der halbbekleideten Aphrodite Pudica:
Die Wiederholungen mit einem Ständer unter dem Wassergefäß
Brigitte FREYER-SCHAUENBURG 331

Çengelköy Buluntuları
M. Sinan GENİM 349

Die schönen mythischen Jäger der stadtrömischen Sarkophage
Dagmar GRASSINGER 367

Ein Heraklessarkophag mit Klinendeckel aus Pisidien
Oliver HÜLDEN 381

ÜBER DEN ANTI-ANATOLISCHEN REFLEX
Zur Lokalisierung von Gross-Ionien und Datierung der Königsstele von Karakuyu: Luwische Existenz im früheisenzeitlichen Kaystrostal
Fahri IŞIK 395

Ayanis Aslanı
Mehmet IŞIKLI – Oğuz ARAS 431

Altıntepe Urartu Tapınak Kompleksi: I. ve II. Evreler
Mehmet KARAOSMANOĞLU 445

Parion'da Ele Geçen Roma Dönemi Kent Sikkeleri
Vedat KELEŞ 455

Grabmonumente der römischen Kaiserzeit in Kleinasien: Was sagen sie über das Leben der Verstorbenen aus?
Guntram KOCH 461

Patara Nero Hamamı. Likya'nın Bilinen En Erken Hamam Yapılarından Biri Üzerine Gözlemler
Mustafa KOÇAK – Serap ERKOÇ 493

Kyzikos'un Coğrafik Yapısı
Nurettin KOÇHAN 513

Masistios (Hdt. 9, 20–25)
Der persische Reiterangriff auf die erste Position der Griechen bei Plataiai
Andreas KONECNY 519

Lykien und Patara bei Johann Joachim Winckelmann: Vom Apollo im Belvedere zum lykischen Hain in Patara
Max KUNZE 533

Efes'in Arkeolojik Alanlarındaki Konservasyon Stratejileri
Sabine LADSTÄTTER 541

Coin Finds from Dağkızılca Necropolis on Mount Nif in Ionia
Dinçer Savaş LENGER 561

ΜΑΘΗΜΑ ΧΟΡΟΥ
Bürgerin oder Hetäre beim Tanzunterricht?
Wolfram MARTINI 567

Junge Frau statt Eunuch – zu den Gamerses-Münzen aus Westkleinasien
H.-Helge NIESWANDT – Dieter SALZMANN 577

The Vexed Question of Kalkan/Bezirgân and the Stadiasmus Patarensis:
Some Corrections to the Course of the Road between Patara and Phellos
Fatih ONUR 591

Sillyon Nekropolisi Ön Değerlendirmesi
Elif ÖZER 611

Yalvaç Ovası Günümüz Yerleşim Yerlerinin Belirlenmesinde Antik Yerleşimlerin Rolü
Mehmet ÖZHANLI 629

2010–2015 Yüzey Araştırmaları Işığında Bayburt İli Dahilindeki Kale ve Gözetleme Kuleleri
Haldun ÖZKAN – Süleyman ÇİĞDEM 635

Körtik Tepe
Evrensel Uygarlığın Kaynağında Bir Anadolu Paydaşı
Vecihi ÖZKAYA 649

Kibyra'nın Roma İmparatorluk Dönemi Bölgesel Yol Ağları
Şükrü ÖZÜDOĞRU 661

Tralleis Sütunlu Caddesi Kazı ve Restorasyon Çalışmaları
Aslı SARAÇOĞLU 675

…wirklich Aphrodite?
Zu einem Fragment einer Medaillon-Schale in Kaunos
Bernhard SCHMALTZ 687

Bryaxis in Patara
Christof SCHULER 697

Ermasortas: Ein lykischer Männername im kaiserzeitlichen Patara
Diether SCHURR 707

Die Muttergöttin und ihre Hunde
Elmar SCHWERTHEIM 717

Antik Patara Toplumunun Dişlerindeki Makro Aşınma Sıklığı ile Beslenme İlişkisi
Ayla SEVİM EROL – Alper Yener YAVUZ –Hakan MUTLU 723

Geophysikalische Untersuchungen in Limyra
Martin SEYER 735

Stratonikeia'dan Geç Klasik Döneme Ait Bir İon Başlığı
Bilal SÖĞÜT – Fatih GÜRSOY 751

Doğal-Kültürel Varlıkların Yaşatılması Yeniden Örgütlenmeyi Gerektiriyor
Metin SÖZEN 769

Patara'dan İki Strigilis: Anadolu'nun Strigilis Üretimindeki Yeri
Feyzullah ŞAHİN – Taylan DOĞAN 771

Bir Salbakos Kenti: Attouda (Hisar) ve Heykeltıraşlığı
Celal ŞİMŞEK 791

On the Modes of Exchange in Prehistoric Lycia
Turan TAKAOĞLU 813

Karia Yazısı
Ş. Recai TEKOĞLU 823

Horaz in Patara
Zur Rezeption Lykiens in der römischen Literatur
Werner TIETZ 833

The Milyan Tumuli: An Overview of the Current State of Research
S. Gökhan TİRYAKİ 841

Thymbra Kökenli Bir Friz Üzerine Gözlemler
Musa TOMBUL 855

Pisidia Antiocheia'dan Yeni Bir Yazıt: Regeinianus ve Eşi Antonia'nın Onurlandırılması
Abdurrahman UZUNASLAN 861

Überlegungen zum Bau und zur Dauer der Errichtung des antoninischen Değirmendere Aquäduktes von Ephesos
Gilbert WIPLINGER 869

The Genitive Plural in Luwian Hieroglyphic and its Comparanda from the Related Luwian Languages
Fred C. WOUDHUIZEN 881

Bayburt Kalesi'nin Türk Dönemi
Hüseyin YURTTAŞ 885

Hermes Agonios, Herakles Kallinikos und der Hypogymnasiarch Daliades im Gymnasion von Patara
Klaus ZIMMERMANN 895

Patara'dan Bir Su Yapısı: Sekizgen Çeşme

Erkan DÜNDAR*

ἄριστον μὲν ὕδωρ
(Pindaros, Olymp. 1, 1)

Abstract

At Patara the remains of a Roman-era fountain survive as an octagonal structure located in the north of the city center, 47,5 m south of the Triumphal Arch of Mettius Modestus and 10 m due west of the East Stoa. Together with the arch the octagonal fountain furnished a monumental entranceway to the city, welcoming those arriving along the main road with a refreshing display of waterworks. Analysis of the remains indicates that octagonal fountain was constructed around the second half of the 1st century AD, probably just prior to the construction of triumphal arch or in conjunction with it. Together with the Monument of the Roads (miliarium or stadiasmus), the lighthouse, and the baths of Nero, the Octagonal Fountain and its associated arch formed part of an ambitious effort by the inhabitants to embellish the city of Patara following its designation as the capital city of the province of Lycia. While at the same time furnishing the inhabitants with an essential public fountain, the monument helped to distinguish Patara as a Roman provincial headquarters.

Keywords: *Patara, Lycia, octagon, fountain, romanization*

Giriş

Çalışmaya konu oluşturan sekizgen planlı yapı, Patara kent merkezinin kuzeyindeki Mettius Modestus Takı'nın 47,5 m güneyinde, Tak önü Doğu Stoası'nın 10 m batısında konumlanır (**Fig. 1**). 1997 yılında yapılan jeofizik çalışmaları sonucu tespit edilen (**Fig. 2**)[1] yapının ilk kazı çalışmaları aynı yıl gerçekleştirilmiştir. Planı anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen bu ilk kazı çalışmasında sadece temel bloklarının üstü açılmış, yapının iç haznesi ve çevresi kamulaştırma sorunları nedeniyle kazılamayarak açmalar tekrar kapatılmıştır. Yapılan bu çalışma sonucunda çeşme ya da su saati olarak tanımlanan yapının[2] nitelik, işlev, planlama ve tarihini anlamaya yönelik olarak 2011 sezonunda tekrar kazı çalışmalarına başlanmış ve aynı sezon içinde bu çalışmalar tamamlanmıştır[3].

* Yrd. Doç. Dr. Erkan Dündar, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, TR–46100 Kahramanmaraş. dundarerkan@gmail.com

2011 sezonunda Sekizgen Çeşme kazı çalışmalarındaki yardımlarından dolayı M. Karamıstıkoğlu, H. Gülümser ve H. Sebzeci'ye; bu makalenin yazım aşamasında yapının işleyişi hakkında vermiş oldukları önemli fikirlerinden dolayı da N. Orhan Baykan ve Andrea Schmölder-Veit'e teşekkür ederim.

1 Bruer – Kunze 2010, 13.

2 Bilgin 1999, 161. 170 fig. 4. 5.

3 Dündar 2013, 174.

Tanım

Yerel kireç taşından kesilmiş bloklarla inşa edilen yapı 1,40 m genişliğinde, her bir kenarı dışta 4,15 m, içte 3 m uzunluğunda sekizgen bir temele sahiptir (**Fig. 3. 18**). Söz konusu temelin doğu ve güneydoğu kanatlarındaki bloklar tamamen, güney ve güneybatı kanatlarındaki bloklar ise kısmen yerlerinden sökülmüştür. Yapı, tabanı moloz taşlar ile kaplı 13,46 m^{2}'lik bir iç hazneye sahiptir. Bu iç hazne, yaklaşık 0,65 m genişliğindeki bloklarla tek sıra örülmüş, dış kenarları ortalama 2,80 m iç kenarları da 2,30 m uzunluğunda ve 7,37 m çapında sekizgen bir plana sahiptir. Elimizde bulunan sınırlı sayıdaki blok nedeniyle iç haznenin kapasitesi, duvar yüksekliği ve üst yapısı bilinmemektedir. Yapı, sekizgen planlı dış temeli ve iç haznesinin altını kapsayacak şekilde, yaklaşık 1 m kalınlığında kireç harcı ile birbirine tutturulmuş moloz taşlardan oluşturulan bir blokaj üzerine oturtulmuştur (**Fig. 4**).

Sekizgen dış temel üzerinde, yaklaşık 0,30 m içeriden başlayan, genişliği de yaklaşık 0,30 m olan ve yapıyı çepeçevre saran yaklaşık 1 cm derinliğinde bir kanal bulunmaktadır (**Fig. 5**). Bu kanalın farklı yerlerinde tespit edilen 22 adet zıvana deliğinin 11'inde içlerine dökülen kurşunları halen görmek mümkündür. Söz konusu kanal ile çeşmenin iç hazne duvarı arasında 0,80 m'lik bir boşluk daha bulunmaktadır. Bu ara alanda, sudan kaynaklanan kireç çökeltilerini (sinter) görmek mümkündür (**Fig. 6**).

Çeşme iç haznesinin yaklaşık 3 m doğusunda, iç hazne doğu duvarının hemen iç tarafında, birisinin ağız bölümü kırık, diğeri ise tam olan iki adet dirsek küngün[4] varlığı ise yapının su ile ilgili olan işlevini kesinleştirmiştir (**Fig. 7**).

Kazılar

2011 yılındaki kazı çalışmalarına öncelikli olarak 1997 yılında temel taşlarının takibi şeklinde yapılan ve sonrasında kapatılan açmaların tekrar açılmasıyla başlanmıştır. Eski açmaların tekrar açılmasının ardından çalışmalar iç hazne ve yapının etrafında sürdürülmüştür.

İç haznenin bulunduğu alanda yapılan kazı çalışmalarında, sekizgen dış temelle aynı seviyeye kadar (▲7.86) herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır. Ancak, sekizgen dış temelle aynı seviyeye (antik yürüme zeminine) gelinmesinin ardından iç haznede yapılan kazı çalışmalarında, haznenin tamamen moloz taş, çatı kiremidi, tuğla ve seramik parçaları ile doldurulduğu görülmüştür (**Fig. 8. 9**). Dolgu içinde bulunan malzemeler en erken MÖ 2. yüzyıl sonlarına, en geç ise MS 5–6. yüzyıllara tarihlendirilmektedir[5]. İç hazne dolgusunun kazılmasının ardından, bu alanın da tabanını oluşturan kireç harcı ile birbirine tutturulmuş moloz taşlardan oluşturulan blokaja ulaşılmıştır (**Fig. 4**). Bu blokajın içine yerleştirilmiş ve yapıya su sağlayan boru hattına ait iki adet dirsek künk iç haznenin doğusunda, ▲7.64 seviyesinde açığa çıkarılmıştır (**Fig. 7**)[6].

Yapının kuzeydoğu, doğu ve güneydoğu yüzleri dışında yapılan kazılarda, olasılıkla Mettius Modestus Takı önündeki stoa ile ilişkili olan ve MS 3. yüzyıl başına tarihlendirilen çok miktarda mimari parça[7] ile kiremit ve tuğla parçalarının dolgu malzemesi olarak kullanıldığı tespit edilmiştir (**Fig. 10. 11**). Bu dolgu tabakasının kaldırılmasının ardından, iç hazneye su temin eden künklerin Sekizgen Çeşme dışındaki bağlantıları tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda, yapı blokajının doğusunda, ▲7.09 seviyesinde yapı temeline doğudan bağlanmış, tuğla

4 Tam olan dirsek küngün ağız çapı 0,13 m'dir.

5 İç hazne dolgusunda bulunan ve tarihlendirilebilinen seramikleri şu şekilde sıralamak mümkündür; MÖ ca. 145–108 yıllarına tarihlendirilen (Period V) Rhodoslu üretici Sosilas'a ait (PTR-MK-720) bir adet mühürlü amphora kulpu ile 1 adet kubbe ağızlı unguentarium parçası (kubbe ağızlı örnekler için bk. Dündar 2008, 119–121 U114–121), MS 3. yüzyıla tarihlendirilen geç Knidos amphora dipleri (Lemaître 2006, 389 fig. 11 no. 2), MS 4–5. yüzyıla tarihlendirilen LR3 amphora parçaları (Pieri 2005, 268–272), MS 6. yüzyıla tarihlendirilen LRA 4 amphora parçaları (Pieri 2005, appendice 4, 197–200), cüruf seramik ve çatı kiremidi parçaları, MS 3. yüzyıla tarihlendirilen İmparatorluk Dönemi sikkeleri ile kireç taşından yapılmış korinth/kompozit sütun başlıklarına ait parçalar bulunmuştur.

6 Her iki dirsek küngün her bir künk uzunluğu yaklaşık 0,50 m olan iki künk hattı ile Sekizgen Çeşmeye doğu yönünden bağlandığı, anlaşılmıştır. Araları yaklaşık 0,25 m olan dirsek künklerden güneydeki büyük olanın üst seviyesi ▲7,64, gövde çapı 0,26 m, ağız çapı 0,11 m; daha küçük ve üst bölümü kırılmış olan kuzeydeki dirsek küngün ise üst seviyesinin ▲7,53 ve gövde çapının da 0,16 m olduğu ölçülmüştür.

7 Vermiş olduğu bilgi için F. Şahin'e teşekkür ederim.

örgülü, tonozlu iki odacık açığa çıkarılmıştır. Odacıklarda yapılan kazı çalışmalarında, kuzeydekinde yapı içinde bulunan dirsek künklere bağlanan iki adet künk sırası tespit edilirken, güneydekinde herhangi bir künk izine rastlanılmamıştır. (**Fig. 12**). Bu iki odacığın güneyinde, ▲6.79 seviyesinde Sekizgen Çeşme'ye paralel olarak kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu uzanan ve olasılıkla Liman Hamamı'na su temin eden künk sıralarından biri açığa çıkarılmıştır.

Sekizgen Çeşme'nin çevresi ile olan ilişkisini anlamaya yönelik olarak yapılan kazı çalışmalarında, yapının kuzeybatı kanadı dışında, üst seviyesi ▲7.74 olarak ölçülen bir duvara rastlanılmıştır. Yapı temeline paralel şekilde güneybatı-kuzeydoğu doğrultulu uzanan bu duvarın 1997 yılında yapılan jeofizik prospeksiyonlarında görülen ve Mettius Modestus Takı'nın orta açıklığına kadar izlenen Geç Antik Dönem yoluna ait duvar olduğu anlaşılmıştır (**Fig. 2**). Ayrıca bu duvarın içinde Sekizgen Çeşme'ye ait olabilecek bir blok tespit edilmiştir (**Fig. 13**).

Çeşme ve İşleyişi

Sekizgen dış temel ve sekizgen iç hazne olarak iki ana unsurdan oluşan çeşmenin mimarisi ve işlevi ile ilgili hem Sekizgen Çeşme kazılarından hem de yapının yaklaşık 250 m kuzeyinde bulunan Mezar Kilisesi ve Mezar Kilisesi Mezarlığı'nda geçekleştirilen kazılardan elde edilen önemli veriler bulunmaktadır. Bu iki alanda tespit edilen devşirme bloklar çeşmenin işleyişi hakkında önemli ipuçları sağlamıştır.

Mezar Kilisesi'nin doğusundaki yarım kubbe ayaklarının duvarlarında devşirme olarak kullanılmış iki blok ile (**Fig. 14**)[8] mezarlık alanının atrium zemininde kullanılmış, yükseklikleri ortalama 0,60 m, genişlikleri de 1 m olan 5 blok (**Fig. 15**) üzerlerindeki yuvarlak oyuntuları ile dikkat çekicidir[9]. Ortalama çapları 0,12–0,15 m arasında değişen bu sığ oyuklar blokların geniş ön yüzlerine, üste yakın bir noktaya işlenmiştir. Oyukların merkezinde, bloğun uzun üst yüzünde bulunan kabaca işlenmiş başka bir büyük delik ile bağlantılı, çapları ortalama 3,9 cm olan delikler bulunur (**Fig. 16**). Oyuğun dış hattına yakın alanlarda ise merkezdeki deliğin çevresine yerleştirilmiş dikdörtgen ya da oval formlu üç adet oyuntu bloklarda standarttır.

Peki, Mezar Kilisesi ve onun mezarlık alanında bulunan bu bloklar ile Sekizgen Çeşme arasında nasıl bir bağlantı kurulabilir? Bunun yanıtını bulmamız için tekrar Sekizgen Çeşme'ye geri dönmemiz gerekir. Sekizgen Çeşme'nin iç haznesini oluşturan duvardan günümüze sadece iki blok *in situ* halde gelebilmiştir (**Fig. 3**). Bu blokların genişlikleri ile Mezar Kilisesi ve mezarlık alanında bulunan delikli blokların genişliklerinin ve taş işçiliklerinin aynı olduğu görülür. Bu benzerliklerin yanı sıra, söz konusu deliklerin bu bloklara aplike edilen bronz ya da taştan yapılmış çeşmeler için açılmış olduğu, merkezdeki delik etrafında bulunan dikdörtgen ya da oval formlu üç adet oyuntunun da aplike edilen çeşmelerin bloklara sabitlenmesinde kullanılan zıvana delikleri olduğunu söylemek mümkündür[10]. Bu veriler, söz konusu blokların orijinalde Sekizgen Çeşmenin iç haznesinin duvarında kullanılmış olduğunu gösterir[11]. Ayrıca bu blokların dar yüzünde tespit edilen ikinci delikler de blokların çeşmedeki işlevleri konusunda daha açıklayıcı bilgiler sunar. Bloğun üst dar yüzünde bulunan bu delikler (**Fig. 16**), ön yüzdeki çeşme deliği ile doğrudan bağlantılı olup, iç haznede depolanan suyun bloklara aplike edilmiş çeşmeler aracılığıyla dışarıya kontrollü bir şekilde akıtılmasına hizmet etmiş olmalıdır. Bu blokların üst dar yüzlerinde bulunan kenet yuvaları da bunların üzerine en az bir blok sırası daha konulduğunu gösterir. Ayrıca, bazı blokların kısa kenarlarının 12 ila 28°

8 Mezar Kilisesi için bk. Peschlow 2015, 465. 466.

9 Şahin 2014, 208.

10 Parapet ya da bloklarda, genellikle aslan protomu formundaki çeşmelerin aplike edildiği kare ya da dairesel formdaki deliklerin varlığı çeşitli çeşme yapılarıyla birçok antik yerleşimden bilinmektedir. Konu hakkında bk. Dorl-Klingenschmid 2001, 46 fig. 15a (Magnesia), 15b (Tenos), 63 fig. 29 (Ephesos), 84 fig. 43b (Ialysos), 105 fig. 62 (Kaunos); Richard 2012, 122 fig. 79 (Kaunos), 128 fig. 88b (Perge). Priene'de yapılan çalışmalarda, benzer deliğe sahip bir bloğa rastlanılmış ve bir çeşme yapısına ait olduğu belirtilmiştir. Ancak işlevi hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir, bk. Fahlbusch 2003, 75 fig. 20. Parapet ya da bloklardaki bu deliklere aplike edilen pişmiş toprak, bronz ya da taştan yapılmış aslan protomu formundaki çeşmeler için bk. Dorl-Klingenschmid 2001, 87–89 fig. 47. 48 a. b.

11 Şahin 2014, 280.

arasında değişen açılarla içe doğru eğimli olduğu görülmektedir (**Fig. 17**). Bloklardaki bu açı Sekizgen Çeşme'nin her bir kenarındaki 23°'lik açıya da uygundur.

İç hazne duvarında bulunan çeşmelerden akan sular nereye gidiyordu? Bu sorunun yanıtı için, sekizgen dış temel üzerindeki bazı izler bizlere önemli ipuçları sunmaktadır. Dış temel taşları üzerinde bulunan yaklaşık 0,30 m genişliğindeki sığ kanal ve kanal içindeki zıvana delikleri bu alana parapet taşlarının yerleştirildiğini gösterir (**Fig. 5. 18**)[12]. Parapet taşlarıyla, çeşme iç haznesinin önünde, yine sekizgen formda üzeri açık bir havuz oluşturulmuştur. Bu ikinci havuzun içinde sudan kaynaklanan kireç çökeltilerini görebilmek mümkündür (**Fig. 6**).

İç haznede belli bir yüksekliğe gelen su, çeşme bloklarının üzerinde bulunan delikler aracılığıyla çeşmelere yönlendirilerek dış temel üzerinde bulunan parapetlerle oluşturulmuş üzeri açık havuza akıtılmıştır. Böylelikle kamu kullanımı için devamlı akan taze su ihtiyacı giderilmiş olmalıydı. Parapet havuzundaki fazla suyun nasıl ve hangi yönden tahliye edildiğine dair kazılarda herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, parapet havuzundaki fazla suyun çeşmenin güney-güneybatı yönünden limana doğru tahliye edilmesi bu alandaki kotun daha derin olmasından dolayı beklenen bir durumdur. Ancak blokların çoğunun sökülmüş olması ve Geç Antik Dönem'e tarihlendirilen yapılaşmaların yapıyı özellikle bu noktada tahrip etmesi nedeniyle parapet havuzundaki suyun tahliyesiyle ilgili günümüze herhangi bir veri ulaşamamıştır.

Sekizgen Çeşme'ye su, iç haznesinde bulunan künkten de anlaşılacağı üzere, doğu yönünden sağlanmıştır. Yapının doğusunda bulunan tuğla örgülü, tonozlu iki odacıktan kuzeyde olanının iç hazneye su temin eden künklerle ilişkili olduğu ve odacık içinde izlenebilen künklerin direkt olarak doğu yönünden havuza geldiği tespit edilmiştir (**Fig. 3. 18. 19**). Künklerin yönelimine göre, Sekizgen Çeşme'ye su temini 34 m yükseklikte bulunan ana su deposundan direkt olarak sağlanmış olmalıdır[13]. İç haznedeki diğer künk ise haznede bulunan suyun belirli bir seviyede tutularak bloklar üzerinden dışarıya taşmasını önlemede kullanılmış olmalıdır. Buna göre, drenaj küngü yaklaşık olarak iç hazne yüksekliğinden biraz daha aşağıda tutulmuş ve fazla su bu künk ile savaklanarak tekrar sisteme geri gönderilmiş olmalıdır[14].

Sekizgen Çeşme iç haznesinin günümüzdeki taban seviyesi çeşmenin işleyiş şekliyle ilgili bazı soruları gündeme getirmektedir. İç haznenin tabanında bulunan moloz dolgunun günümüzdeki seviyesi oldukça aşağıdadır. Eğer kullanım evresinde de iç hazne tabanı bu seviyede idiyse, suyun iç hazne duvarlarında bulunan çeşme deliklerinden parapetlerdeki havuza aktarımı için iç haznedeki yüksekliğinin yaklaşık 1,5 m'ye ulaşması gerekmektedir. Bu durum da, iç haznede gerekli yüksekliğe ulaşamayan suyun (1,5 m derinliğin altındaki suyun) atıl kalmasına ve her bakım onarımda boşaltılan iç haznenin tekrar doldurulmasında –suyun iç hazne duvarlarında bulunan çeşme deliklerine ulaşması– zaman ve su israfına yol açmasına neden olacaktır. Zaman ve su israfına yol açılmaması için, iç haznenin en azından delikli çeşme bloklarına kadar doldurulması/blokajla yükseltilmesi gerekmektedir (**Fig. 20**). Bu konuda hem plan hem de işleyiş açısından benzer bir örnek Kuzey Afrika–Timgad'tan bilinir[15]. Patara Sekizgen Çeşmesi'nde olduğu gibi Timgad'ta bulunan (P. Iulius) Liberalis Çeşmesi de sekizgen bir plana sahip olup etrafında yine parapet taşlarından oluşturulmuş sekizgen planlı bir havuz bulunur. Ancak, (P. Iulius) Liberalis Çeşmesi'nin iç haznesi yaklaşık 1,35 m seviyesine kadar blokaj ile yükseltilmiş monolit bir altlığın üzerine yapılmıştır (**Fig. 21**). Böylelikle iç haznede depolanan suyun delikli bloklar aracılığıyla parapet havuzuna aktarımında minimum su ve zaman kaybı sağlanmıştır.

---

12 Bununla birlikte, yapılan kazı çalışmalarında ise alanda herhangi bir parapet taşı bulunamamıştır.

13 Baykan – İşkan 2011, 72 fig. 8. 9; İşkan – Baykan 2013, 100. 101 fig. 13; Şahin 2015, 511. 512. 519. 520 fig. 11–14.

14 Konu hakkında vermiş oldukları fikirlerden dolayı N. Orhan Baykan ve Andrea Schmölder-Veit'e teşekkür ederim. Kibyra'da bulunan çeşme yapısındaki benzer uygulama içi bk. Baytak 2015, 48. 49; Özüdoğru 2016, 62 fig. 7; Baytak baskıda.

15 Boeswillwald – Cagnat – Ballu 1905, 317. 318 fig. 148. 149. Çok köşeli su yapılarının varlığı Roma İmparatorluk ve Doğu Roma (Bizans) dönemlerinde farklı merkezlerden bilinmektedir. Ürdün–Pella'daki altıgen su havuzu için bk. McNicoll – Smith – Hennessy 1982, 118, fig. 25; Kourion'daki örnekler için bk. Megaw 2007, 16. 17. 349 fig. 1Z; Komana'daki örnek için bk. Erciyas – Çinici 2010, 281–296. Ancak bu yapılar büyük Hristiyanlık komplekslerinin içindeki su havuzları olarak tanımlanmışlardır.

Kent Planı İçindeki Yeri ve İşlevi

Sekizgen Çeşme kent girişindeki konumu itibariyle, Mettius Modestus Takıyla birlikte kente karayolundan gelenleri ilk karşılayan yapılardandır. Çeşme, Tak'ın güneyinde konumlanan ve günümüze kadar yapılan çalışmalarda herhangi bir taş döşemi belirlenmeyen yolun merkez aksına yakın bir noktada bulunur.

Mettius Modestus Takı'nın su ile ilişkisi, batı dar yüzünün üstündeki çörtenden akan suyun doldurduğu bir havuz ile uzun yıllardan beri bilinmektedir[16]. Bununla birlikte, 2015 yılında yapılan çalışmalarda bu yapının üst orta bölümünde tespit edilen su perdesi ve altındaki küçük havuz bu yapının su ile olan ilişkisinin alışılmışın dışında olduğunu göstermiştir[17]. Mettius Modestus Takı ile birlikte Sekizgen Çeşme, kente karayolundan gelenleri su oyunlarıyla karşılayan etkileyici bir konumda bulunmaktaydı.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde, Patara Sekizgen Çeşmesi'nde olduğu gibi serbest duran ve her yanından erişilebilen farklı formlardaki çeşmelerin varlığı bilinmektedir[18]. Ana yol kavşaklarına ya da kentlerdeki kamusal meydanların herkes tarafından görülebilecek bir köşesine konumlandırılmış; su oyunları ve estetik mimarileri ile imparatorluğun kentlerdeki propaganda yapılarından olan en bilinen su yapıları Roma kentinde bulunan Augustus ve Flaviuslar *Meta Sudans*larıdır[19]. Ana yol kavşağına inşa edilen bu Meta Sudansların işleyişi hakkında farklı kaynaklardan edinilen bilgiler bulunmaktadır[20]. Verilere göre, dikey künkler aracılığıyla merkezde bulunan konik kulenin tepesine kadar çıkarılan suyun düşük bir debiyle konik kulenin dış yüzünden akıtıldığı ve bir terleme efekti yaratılmış olduğu düşünülmektedir[21]. Kent içi konumu ve formuyla Patara Sekizgen Çeşmesi *Meta Sudans*'ı anımsatsa da, üst yapısı hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmamamız ve daha da önemlisi, iç haznesinde bulunan ve yapıya su teminini sağlayan künklerin –*Meta Sudansların* aksine– haznenin tam ortasında değil de doğu kanadına yakın bir yerde bulunması Sekizgen Çeşme'nin *Meta Sudans* olarak yorumlanamayacağını gösterir.

Patara Sekizgen Çeşmesi'ne en yakın örnek, yukarıda da belirtildiği üzere, Timgad'ta bulunan P. Iulius Liberalis Çeşmesi'dir (**Fig. 21**). Decumanus maximus'un güneyinde yer alan çeşme sekizgen planlı içi dolu bir podyuma sahiptir (**Fig. 22**). Podyumun üzerinde, yaklaşık tam merkezde yuvarlak bir baca (açıklık) bulunur. Podyum üzerinde bir monopteros olduğu ve bu monopteros üzerinde de ucu sivri bir tepeliğin olduğu yapılan kazılarda tespit edilmiştir. Kazı çalışmaları sonucunda çeşmeye ait olduğu saptanan üzeri yazıtlı arşitrav bloklarında yapı *Lacus* olarak tanımlanmış ve MS 3. yüzyıla tarihlendirilmiştir[22]. Ancak tüm verilere rağmen bu çeşmenin işleyişi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

---

16 Işık – Yılmaz 1990, 6. 7; Işık 2000, 82; Işık 2011, 45; İşkan – Baykan 2013, 101.

17 İşkan 2016, 156. Yapının işlevi hakkında detaylı bilgiler için bk. İşkan – Aktaş, baskıda.

18 Dorl-Klingenschmid 2001, 257. 258 Abb. 181 a. b (Kaunos, Nymphaeum?); Schmölder-Veit 2009, 55. 101. 113. 157 Taf. 14 no. 1. 2. (Ostia) 3. (Paestum) 4. (Pompei) Taf. 15 no. 3 (Timgad) 4. (Volubilis); Richard 2012, 45 fig. 35 (Argos, monopteros çeşme).

19 Augustus *Meta Sudans*'ı için bk. Panella – Zeggio 2004, 73 fig. 4; Cante 2013, *passim*. Flaviuslar *Meta Sudans*'ı için bk. Colini 1937, *passim*; Panella 1996, 90. 91. Augustus Meta Sudans'ı Falaviuslar Amphitiyatrosu'nun (Colosseum) güney batısındaki alanda bulunan bir kavşakta yer alır (Panella – Zeggio 2004, 65 fig. 1. 2. 4; Cante 2013, 19). Konik üst yapıya sahip içi yedigen, dışı ise dairesel planlı bu yapı, uzun yanlarının orta bölümlerinde yarım daire formunda eksedrası bulunan dikdörtgen bir havuzun ortasına yerleştirilmiştir (Cante 2013, 21 fig. 4). Falaviuslar Meta Sudans'ı ise Augustus Meta Sudansı'nın 6 m kuzey doğusunda, İmparator Nero'nun Domus Aureasi'nın bulunduğu alana, bir önceki Meta Sudans'ta olduğu gibi ana yol kavşağına inşa edilmiştir. Falaviuslar Meta Sudans'ı, dikdörtgen havuza sahip Augustus Meta Sudansı'ndan farklı olarak, yaklaşık 16 m çapındaki yuvarlak bir havuzun ortasında dairesel plana sahip yaklaşık 17 m yüksekliğinde konik bir yapıdır (Longfellow 2011, 35. 36 fig. 6. 7). Bu iki erken örnek haricinde Kuzey Afrika'da da benzer yapıların varlığı bilinmektedir. Bunlardan ilki Tunus'taki Thugga (Dougga) kentinde bulunur. MS 3. yüzyıla tarihlenen bu konik çeşme en az yedi sokağın birleştiği bir kavşak üzerine inşa edilmiştir (Khanoussi 1998, 64; Letzner 1990, 462 no. 366). Cezayir Cuicul'de (Djemila) Severuslar dönemine tarihlenen ve yaklaşık 5 m yüksekliğe sahip diğer konik çeşme de Cardo Maximus'un, güney ucundaki doğu–batı doğrultulu bir cadde ile kesiştiği kavşak üzerine inşa edilmiştir (Allais 1938, 54 lev. 7 no. 12).

20 Flaviuslar ve Cuicul'deki *Meta Sudans* örnekler ile sikkeler üzerindeki tasvirler (Longfellow 2010, 283. 284 fig. 12–14) ve antik kaynaklar (Seneca Ep. 56, 5, yorum için bk. DenAdel 1984, 1) bu bilgilerin sağlanmasında önemli rol oynamaktadır.

21 Özellikle Flaviuslar Meta Sudans'ı için bk. Colini 1937, *passim*; DenAdel 1984, 1-2; Panella 1996, 90. 91; Longfellow 2010, 277 no. 2; Longfellow 2011, 34.

22 Boeswillwald – Cagnat – Ballu 1905, 317. 318 fig. 148. 149; Letzner 1990, 385; Schmölder-Veit 2009, Taf. 15 no. 3

Patara Sekizgen Çeşmesi'nin üst yapısına ait herhangi bir verinin elimizde olmaması üst yapının tanımını yapmamızı güçleştirmektedir. Ancak yapının üzeri, diğer çeşme yapılarında olduğu gibi, açık olmalıdır[23]. Peki, üzeri açık hazneye sahip su yapılarının kişisel ya da kamu kullanımı nasıl olmaktaydı? Suyun kullanımında bireylerin sosyal statüleri ve ihtiyaçlarının farklılığı belirleyici olduğu gibi diğer bir önemli nokta ise suyun temizliği ve tadıdır[24]. Bu sorunun yanıtı günümüze ulaşan iyi korunmuş su yapılarında/çeşmelerinde bulunabileceği gibi antik kaynaklarda da aranabilir. Antik kaynaklardan MS 1. yüzyılda içilebilir iyi suyun Roma kentinde bile nadir olarak bulunduğu bilinmektedir[25]. Cumhuriyet Dönemi'nde Roma kentinde kamusal kullanıma açık su kaynaklarının çok nadir olmasına karşın bu durumun İmparatorluk Roması'nda, Augustus Dönemi ile değişmeye başladığı görülmektedir[26]. İmparatorluk Dönemi'nde soylu sınıfın içme sularını genellikle kamu çeşmelerinden ya da su satıcılarından temin ettikleri, alt tabakaya mensup insanların ise her zaman içme suyu bulamadıkları bilinir[27]. Bu veriler çerçevesinde bakıldığında Patara Sekizgen Çeşmesi'nin üzerinin açık olması –o dönemde temiz içme suyuna erişilebilirlik göz önüne alındığında– sıhhi açıdan herhangi bir sorun teşkil etmeyeceği gibi, sürekli su dolaşımının olması bu çeşmedeki suyun her zaman taze kalmasına neden olmuştur. Bu durumda çeşmedeki su kamu kullanımı için temiz bir kaynak olmalıdır.

Değerlendirme

Yapılan kazı çalışmalarında çeşmenin temelinden elde edilmesi beklenen ve yapım tarihinin belirlenmesine yardımcı olabilecek verilere çevresindeki yoğun Geç Antik Dönem yapılaşmaları nedeniyle ulaşılamamıştır. Buna karşın, çeşmenin iç haznesinde bulunan ve yapının işlevini yitirdikten sonra alanın farklı bir kullanım için düzenlenmesinde dolgu malzemesi olarak kullanılan seramik ve çatı kiremitleri yapı için bir *terminus ante quem* oluşturur. Bu verilere göre çeşme en geç MS 4. yüzyıl sonlarında işlevini yitirmiş ve alan MS 5. yüzyılda farklı bir kullanıma hizmet etmek için yeniden düzenlenmiştir.

Çeşme iç haznesinin bu döneme tarihlenen seramik ve çatı kiremitleriyle doldurulmasının yanı sıra, yapının kuzeydoğu, doğu ve güneydoğusundaki dolgu tabakalarında bulunan kanıtlar da bu tarihlemeyi destekler. Söz konusu alanlarda MS 3. yüzyıl başlarına tarihlenen çok miktarda korinth/kompozit sütun başlığı parçaları bulunmuştur. Olasılıkla Mettius Modestus Takı önündeki stoanın mimari elemanlarına ait olan bu parçalar, bu dönemde stoanın da işlevini yitirdiğini ve alan genelinde geniş çaplı bir düzenleme yapıldığını gösterir.

Sekizgen Çeşme'nin son kullanımıyla ilgili eldeki verilere karşın, kazılarda yapım tarihiyle ilgili kanıtlara ulaşılamadığına yukarıda değinmiştik. Bununla birlikte, yapının inşa tarihi ile ilgili farklı veriler mevcuttur. Bunlardan ilki çeşmenin konumudur. Yukarıda da sıklıkla vurgulandığı üzere çeşme kente girişlerden biri olan Mettius Modestus Takı'nın güneyindeki yolun üzerinde bulunmaktadır. Mettius Modestus Takı'nın, üzerindeki heykel altlığında bulunan yazıta göre en geç MS 100 tarihinde yapılmış olduğu düşünülmektedir[28]. Bununla birlikte, Mettius Modestus Takı ve güneyindeki portikli yolun açılarının birbirleriyle uyuşmadığı görülür. Tak'ın doğu ayağındaki izler portiğin sonraki bir zamanda eklenmiş olduğunu gösterir. Sekizgen Çeşme de ne protikli yolun ne de Mettius Modestus Takı'nın orta aksında bulunur (**Fig. 23**).

Çeşmeye su taşıyan künk sırasının doğuya doğru yönlenmesi bu yapıya gelen suyun uygun bir basınç sağlayabilecek yüksek kottaki ana rezervuardan sağlanmış olabileceğini gösterir. Bununla birlikte, yapının İmparator Claudius

---

23 Dorl-Klingenschmid 2001, *passim*; Longfellow 2011, *passim*.

24 Schmölder-Veit 2009, 28.

25 Hor. Epist. 1, 15, 14; Mart. 3, 56; Paus. 7, 27, 1. Pausanias'ın (7, 27, 4) Pellene kenti ile ilgili olarak verdiği bilgide yıkanmak için yağmur suyunun (olasılıkla sarnıçlardan) kullanıldığı, içmek için ise kentin sadece birkaç kaynağının (yeraltı suları) bulunduğu belirtilmiştir.

26 Suet. Augustus 42, 1; Cass. Dio 54, 11, 7.

27 Schmölder-Veit 2009, 28.

28 Son yapılan çalışmalarda bu yapının Patara su yolları ile ilişkili olarak biraz daha erken bir tarihte yapılmış olabileceği düşünülmektedir. Konu hakkındaki yorumlar için bk. İşkan – Aktaş baskıda.

Dönemi'nde yapıldığını ve Vespasianus Dönemi'nde onartıldığını bildiğimiz Patara Su Yolları – Delikkemer hattı ve ana rezervuarıyla bir ilişkisi olduğu da açıktır[29]. Mettius Modestus Takıyla olan aks uyuşmazlığı Sekizgen Çeşme'nin Tak'tan önce yapılmış olabileceğini akla getirse de somut bir kanıt henüz elimizde bulunmamaktadır. Bu veriler bağlamında, Sekizgen Çeşmenin en azından MS 1. yüzyılın ikinci yarısında, olasılıkla Mettius Modestus Takı'ndan hemen önce ya da onunla birlikte, kentin Likya Eyaleti başkenti olmasının hemen ardından, kendini kent planlamasında ve Yol Klavuz Anıtı, Deniz Feneri ve Nero Hamamı gibi yapıların inşasında gösteren Romanizasyon sürecinde inşa edilme olasılığı yüksek görülmektedir.

Mettius Modestus Takı ile birlikte Sekizgen Çeşme kente kara yoluyla gelenlerin ilk karşılaştığı su oyunlarıyla kuşkusuz antik kent girişlerinin çok özel bir örneğini sergilemekteydi (**Fig. 24**). Su ve su yapıları –hamamlar da dahil olmak üzere– İmparatorluk Dönemi'nde propagandası daha bir titizlikle yapılan kentsel öznelerdir. Özellikle sıcak ve kurak güney bölgeler ve kentler düşünüldüğünde, bu durum uzun yoldan bir kente gelmiş yolcular için olasılıkla cennet etkisi yapmış olmalıydı. Tartışmasız bir şekilde kamu kullanımına hizmet etmiş olan bu su yapısının kent peyzajında estetik bir rolünün bulunmasının yanı sıra Patara'nın eyalet başkenti olmasıyla birlikte Romalılığının da nişanelerinden biri olduğunu söylememiz mümkündür.

29 Engelmann – İşkan – Eck 2008, 116–119. Delikkemer hakkında bk. İşkan – Baykan 2013, 96–98 fig. 7.

Kaynaklar

Allais 1938 Y. Allais, Djemila (Paris 1938).

Baykan – İşkan 2011 N. O. Baykan – H. İşkan, Patara (Gelemiş/Kalkan/Kaş/Antalya) Eskil Kenti Su İletim ve Dağıtım Sistemi, bk. İMO 2. Su Yapıları Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 16-18 Eylül 2011 (Diyarbakır 2011) 67–78.

Baytak 2015 İ. Baytak, Agora 1.Teras Caddesi Kazıları Castellum/Nymphaeum Yapısı, bk. Ş. Özüdoğru, Kibyra 2014 Yılı Çalışmaları, Anmed 2015/13, 48. 49.

Baytak baskıda İ. Baytak, Kibyra Antik Kenti'nden Yeni Bir Buluntu: Görkemli ve Çok İşlevli Bir Havuz Yapısı, bk. I. Teke Yöresi Sempozyumu, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Teke Yöresi Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, 4-6 Mart 2015 Burdur (baskıda).

Bilgin 1999 U. Bilgin, Tak Alanı, bk. F. Işık, Patara 1997, KST 20, 2, 1999, 161.

Boeswillwald – Cagnat – Ballu 1905 E. Boeswillwald – R. Cagnat – A. Ballu, Timgad, une cité africaine sous l'empire romain (Paris 1905).

Bruer – Kunze 2010 S. G. Bruer – M. Kunze, Der Stadtplan von Patara und Beobachtungen zu den Stadtmauern, Patara I.1 (İstanbul 2010).

Cante 2013 M. Cante, La Meta Sudans Augustea: Note per una Sua Ricostruzione, Rivista di Archeologia e Architetture Antica Thiasos 2, 2, 2013, 19–37.

Colini 1937 A. M. Colini, Meta Sudans, RendPontAc 13, 1937, 15–39.

DenAdel 1984 R. L. DenAdel, Seneca the Younger and the Meta Sundans, The Classical Bulletin 60, 1, 1984, 1–4.

Dorl-Klingenschmid 2001 Cl. Dorl-Klingenschmid, Prunkbrunnen in kleinasiatischen Städten, Funktion im Kontext (München 2001).

Dündar 2008 E. Dündar, Patara Unguentariumları, Patara IV.1 (İstanbul 2008).

Dündar 2013 E. Dündar, Sekizgen Havuz, bk. H. İşkan-Işık, Patara 2011 Kazı ve Restorasyon Çalışmaları, KST 34, 3, 2013, 174.

Engelmann – İşkan – Eck 2008 H. Engelmann – H. İşkan – W. Eck, Der Leuchtturm von Patara und Sextus Marcius Priscus als Statthalter der Provinz Lycia von Nero bis Vespasian, ZPE 164, 2008, 91–121.

Erciyas – Çinici 2010 D. B. Erciyas – A. Çinici, The Hexagonal Basin at Komana: A Preliminary Architectural Study, Metu Journal of the Faculty of Architecture 27, 1, 2010, 281–296.

Fahlbusch 2003 H. Fahlbusch, Wasserwirtschaftliche Anlagen des antiken Priene, bk. Ch. P. J. Ohlig (ed.), Wasserhistorische Forschungen: Schwerpunkt Antike, Vol. 1 (Siegburg 2003) 55–80.

Işık – Yılmaz 1990 F. Işık – H. Yılmaz, Patara 1988, KST 11, 2, 1990, 1–21.

Işık 2000 F. Işık, Patara. The History and Ruins of the Capital City of Lycian League (Antalya 2000).

Işık 2011 F. Işık, 'Caput Gentis Lyciae'. Patara: Likya Soyunun Başkenti (İstanbul 2011).

İşkan 2016 H. İşkan, Likya Birliği ve Eyaleti Başkenti: Patara / Capital of Lycian League and Province: Patara, bk. H. İşkan – E. Dündar (eds.), Lukka'dan Likya'ya, Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi / From Lukka to Lycia, The Land of Sarpedon and St. Nicholas (İstanbul 2016) 142–165.

İşkan – Aktaş baskıda H. İşkan – Ş. Aktaş, Das Mettius Modestus-Tor von Patara als Wassermonument zum neu entdeckten Wasservorhang, bk. Wasserwesen zur Zeit des Frontinus Bauwerke – Technik – Kultur, 25-29 Mai 2016 Trier (baskıda).

İşkan – Baykan 2013 H. İşkan – N. O. Baykan, Neue Ergebnisse zur Wasserleitung von Patara/Türkei, Historische Wasserleitungen: Gestern-Heute-Morgen, Tagungsband des internationalen Frontinus-Symposiums Wien, 19.-23. Oktober 2011, Babesch Suppl. 24, 2013, 93–103.

Khanoussi 1998 M. Khanoussi, Dougga (Tunis 1998).

Lemaître 2006 S. Lemaître, La Lycie et les échanges commerciaux dans l'Antiquité: les données du mobilier amphorique. Etude préliminaire, bk. K. Dörtlük et al. (eds.), III. Uluslararası Likya Sempozyumu, 07–10 Kasım, 2005 Antalya, Cilt I (İstanbul 2006) 385–399.

Letzner 1990 W. Letzner, Römische Brunnen und Nymphaea in der westlichen Reichshälfte (Münster 1990).

Longfellow 2010 B. Longfellow, Reflections of Imperialism: The Meta Sudans in Rome and the Provinces, The Art Bulletin 92, 2010, 275–292.

Longfellow 2011 B. Longfellow, Roman Imperialism and Civic Patronage. Form, Meaning, and Ideology in Monumental Fountain Complexes (Cambridge 2011).

McNicoll – Smith – Hennessy 1982 A. W. McNicoll – R. H. Smith – B. Hennessy, Pella in Jordan 1: An Interim Report on the Joint University of Sydney and the College of Wooster Excavations at Pella, 1979–1981 (Canberra 1982).

Megaw 2007	A. H. S. Megaw, Kourion: Excavations in the Episcopal Precinct (Washington DC 2007).
Özüdoğru 2016	Ş. Özüdoğru, Kibyra Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları 2015, Anmed 2016/14, 55–64.
Panella – Zeggio 2004	C. Panella, S. Zeggio, Tra Palatino e valle del Colosseo: nuovi dati, Workshop di Archeologia Classica, 1, 2004, 65–87.
Panella 1996	C. Panella, Un'area sacra sulle pendici nord-orientali del Palatino, bk. Meta Svdans I, Un'area sacra in Palatino e la valle del Colosseo prima e depo Nerone (Roma 1996) 27–91.
Peschlow 2015	U. Peschlow, The Cemetery Church at the Tepecik Necropolis of Patara a Preliminary Report, bk. H. İşkan – F. Işık (eds.), Kum'dan Kent'e Patara Kazılarının 25 Yılı, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 11-13 Kasım 2013 Antalya, Patara VII.1 (İstanbul 2015) 463–473.
Pieri 2005	D. Pieri, Le Commerce du Vin Oriental, À L'Époque Byzantine (Ve – VIIe), Le témoignage des amphores en Gaule (Beyrouth 2005).
Richard 2012	J. Richard, Water for the City, Fountains fort the People. Monumental Fountains in the Roman East. An Archaeological Study of Water Management, SEMA 9 (Turnhout 2012).
Schmölder-Veit 2009	A. Schmölder-Veit, Brunnen in den Städten des westlichen Römischen Reiches (Wiesbaden 2009).
Şahin 2014	F. Şahin, Kaynak Kilisesi Temenos Alanı/Mezarlığı, bk. H. İşkan et al., Patara 2012 Yılı Kazı ve Koruma Çalışmaları, KST 35, 2, 2014, 279–280.
Şahin 2015	F. Şahin, Patara Kent İçi Su Dağıtım Yapıları, bk. H. İşkan – F. Işık (eds.), Kum'dan Kent'e Patara Kazılarının 25 Yılı, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 11-13 Kasım 2013 Antalya, Patara VII.1 (İstanbul 2015) 507–524.

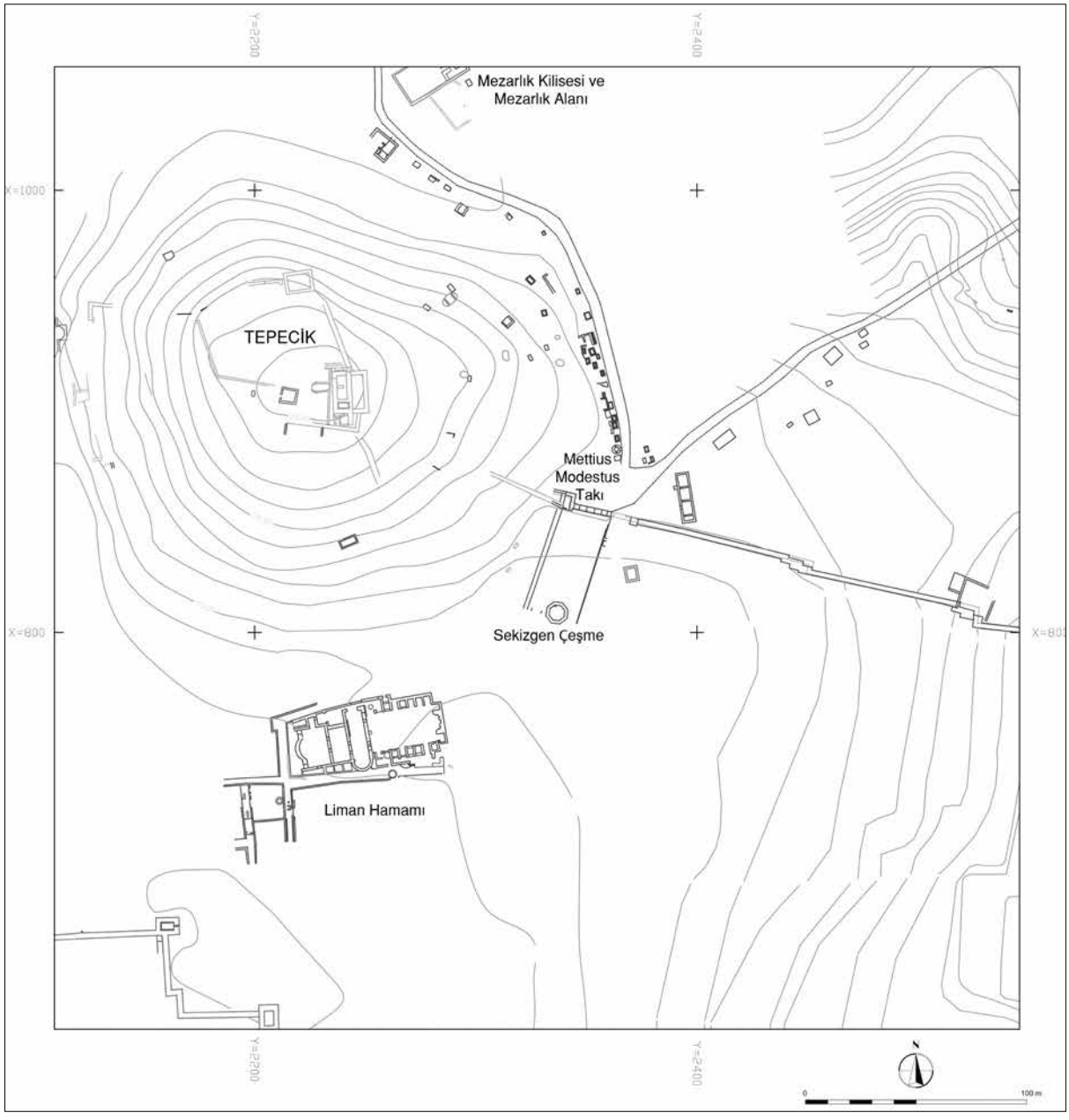

Fig. 1 Sekizgen Çeşme ve çevresindeki yapılar (Patara Kazı Arşivi)

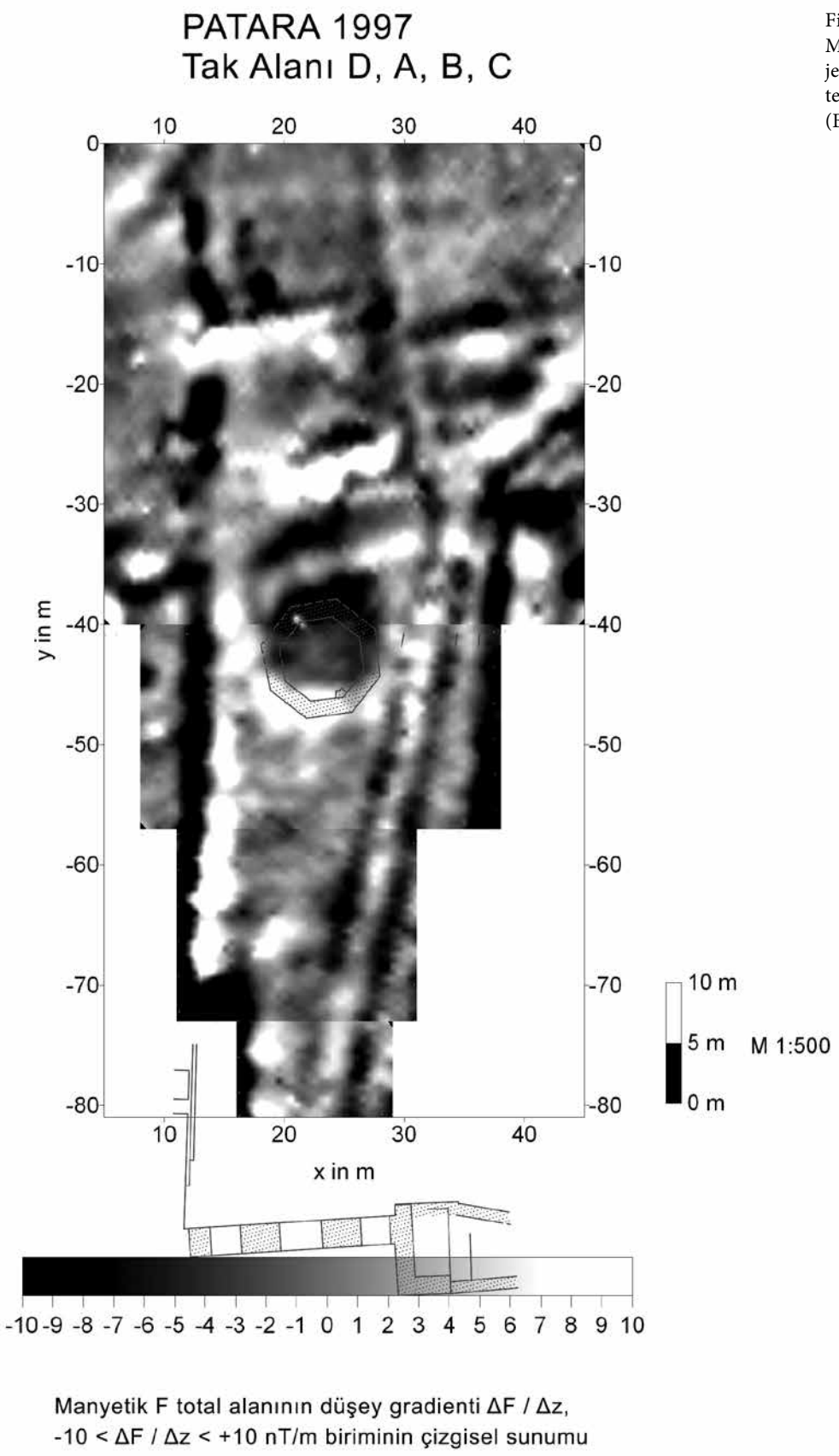

Fig. 2 1997 yılında Mettius Modestus Takı önünde yapılan jeofizik çalışmaları sonucu tespit edilen Sekzgen Çeşme (Bruer – Kunze 2010, 115)

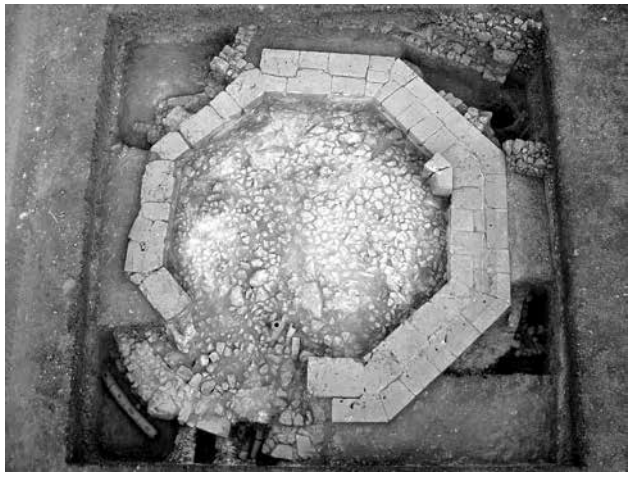

Fig. 3 Sekizgen Çeşme
(Patara Kazı Arşivi)

Fig. 4 Yapı blokajı
(Foto E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

Fig. 5 Parapet taşlarının oturduğu sığ kanal
(Foto. E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

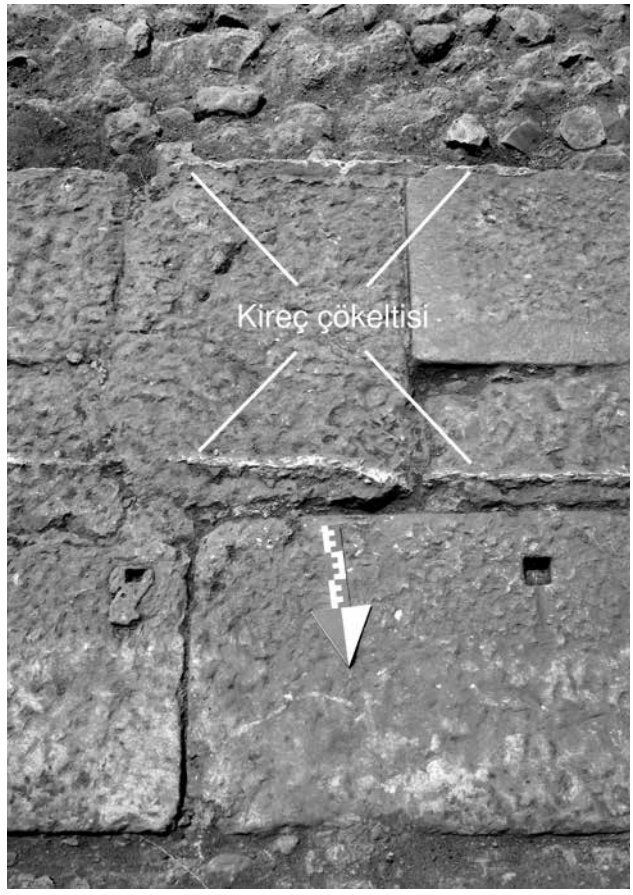

Fig. 6 Kireç çökeltisi
(Foto E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

Fig. 7
Yapı içindeki dirsek künkler
(Foto E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

Fig. 8
İç hazne dolgusu
(Foto E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

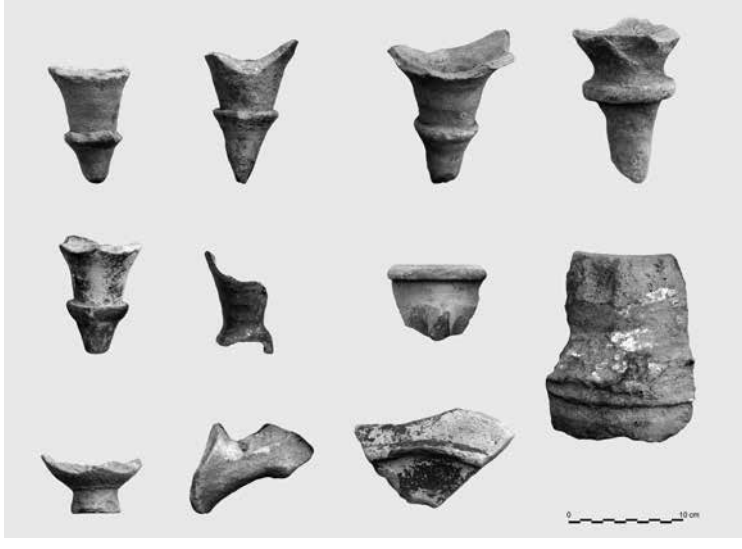

Fig. 9
İç hazne dolgusundan bir grup seramik
(Foto E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

Fig. 10 Yapının kuzeydoğu kanadı dışındaki dolgu malzeme
(Foto E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

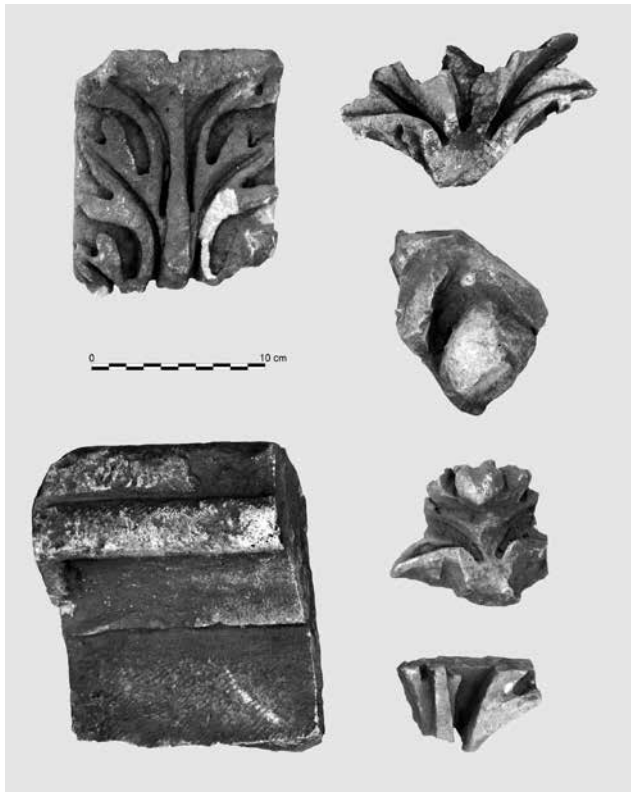

Fig. 11 Yapının kuzeydoğu kanadı dışındaki dolgudan
bir grup mimari parça
(Foto E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

Fig. 12 Tuğla örgülü, tonozlu iki odacıklar
(Foto E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

Fig. 13 Geç Antik Dönem duvarı içindeki
Sekizgen Çeşme'ye ait olabilecek blok
(Foto E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

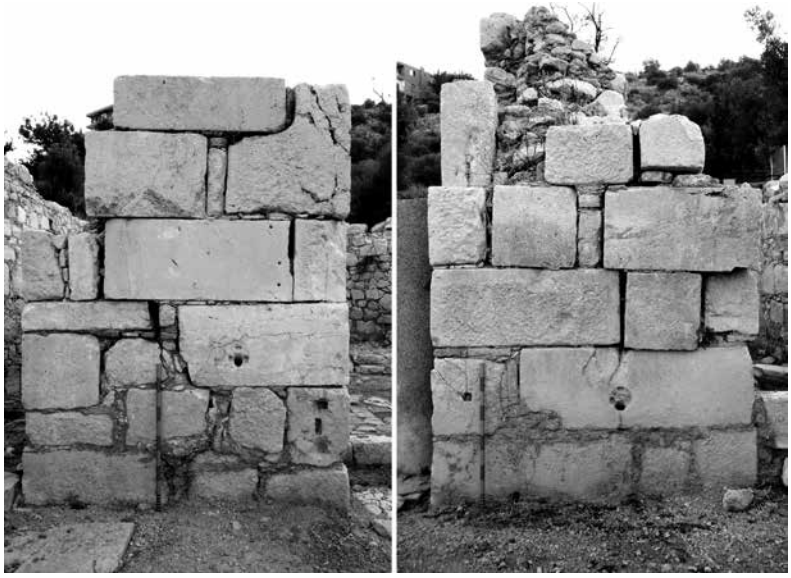

Fig. 14
Mezar Kilisesi yarım kubbe ayaklarının duvarlarında devşirme olarak kullanılmış çeşme blokları
(Foto E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

Fig. 15 Mezar Kilisesi Mezarlığı atriumu (hava fotoğrafı)
(Patara Kazı Arşivi)

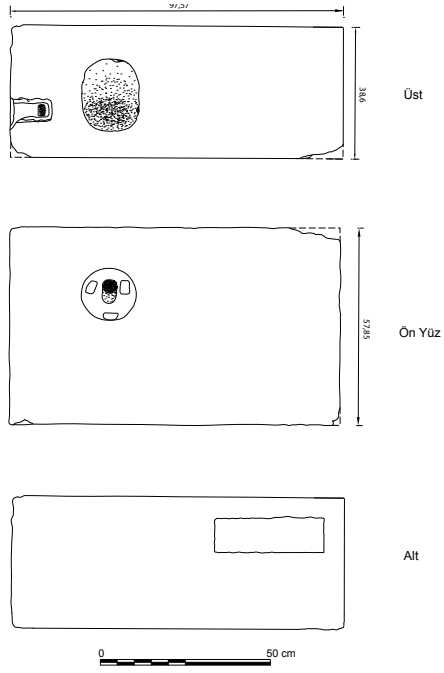

Fig. 16 Atrium'daki 3 numaralı çeşme bloğunun (Fig. 15) çizimi (Çiz. E. Dündar)

Fig. 17
Kısa kenarda görülen içe doğru eğim. Atrium'daki 2 numaralı bloğun (Fig. 15) altı (Foto E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

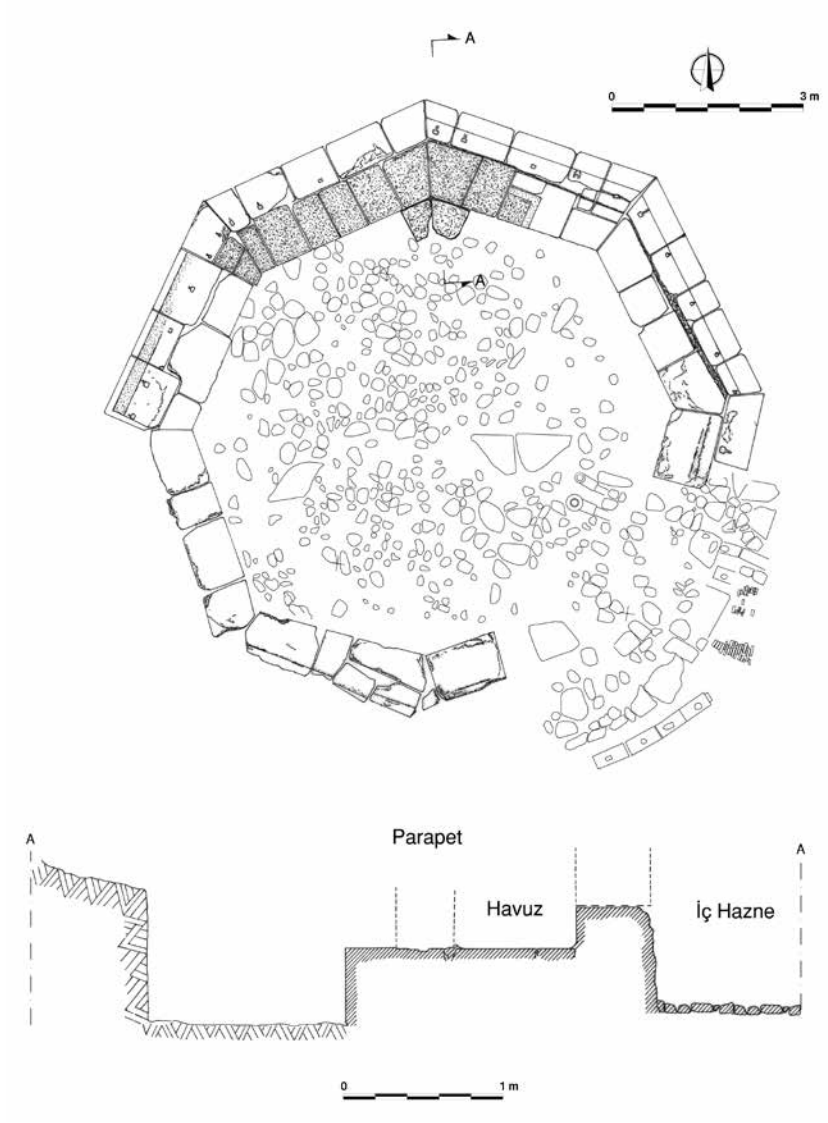

Fig. 18
Sekizgen Çeşme, vaziyet planı ve kesit (Çiz. N. Çevik – F. Gülşen, eklemelerle E. Dündar)

Fig. 19
Yapının doğusunda bulunan tuğla örgülü, tonozlu iki odacık ve paralel uzanan künk sırası (Patara Kazı Arşivi)

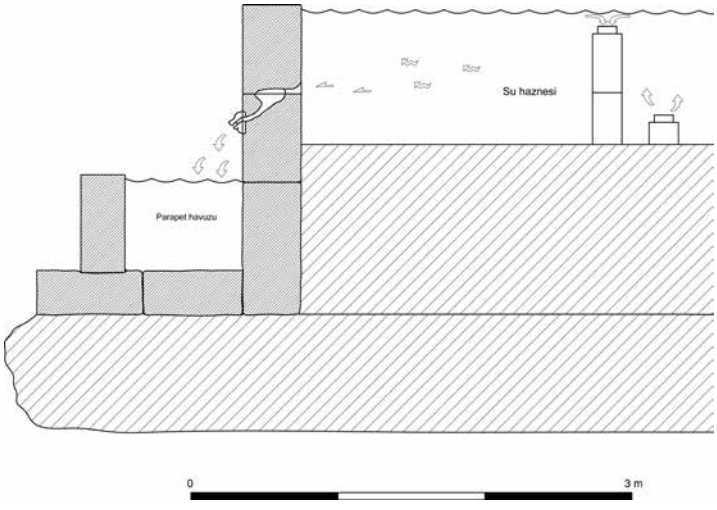

Fig. 20
Sekizgen Çeşme varsayımsal yarıçap kesiti (Çiz. E. Dündar)

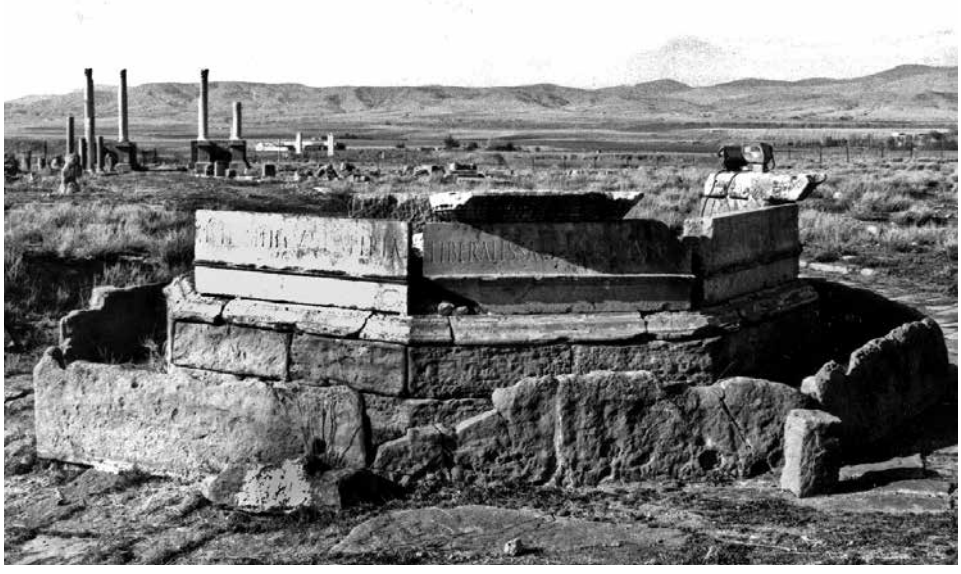

Fig. 21
P. Iulius Liberalis Çeşmesi, Timgad (Schmölder-Veit 2009, Taf. 15 Abb. 3)

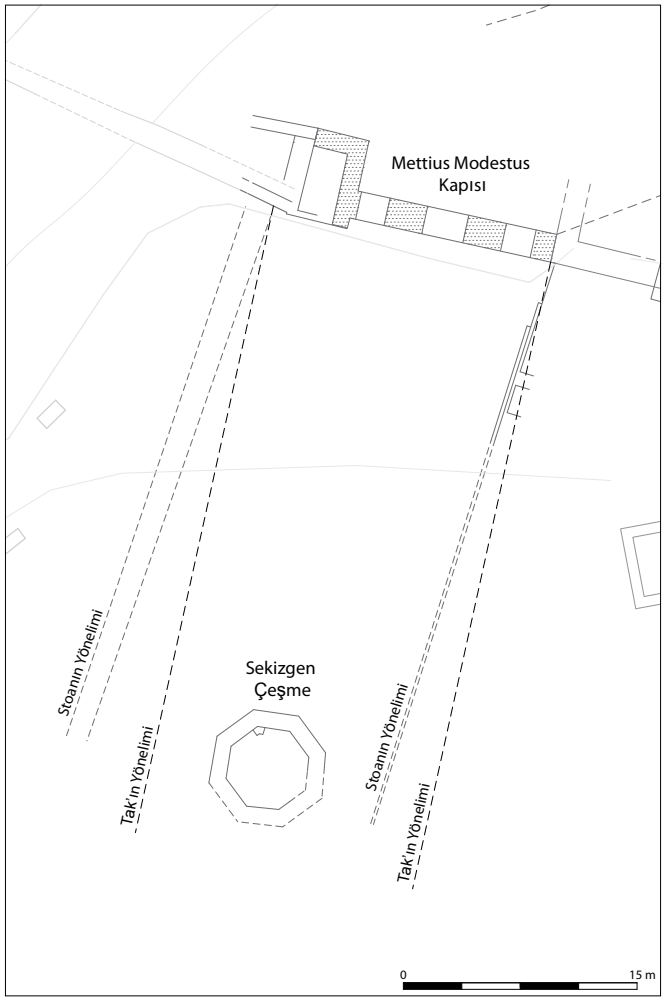

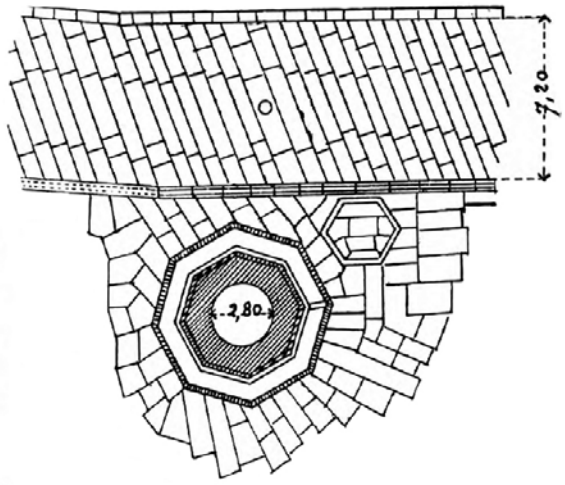

Fig. 22
P. Iulius Liberalis Çeşmesi, plan, Timgad (Boeswillwald – Cagnat – Ballu 1905, 317 fig. 149)

Fig. 23
Sekizgen Çeşme'nin Mettius Modestus Takı ve stoalara göre konumu (E. Dündar, Patara Kazı Arşivi)

Fig. 24 Sekizgen Çeşmenin varsayımsal ayağa kaldırılması (E. Can)